

зитета и научних установа из Москве. Уџбеник је намијењен предавачима, студентима и ширем кругу јавности.

За разлику од ранијег уџбеника (који је обухватао период до 1945. године), у овом се обрађује историја народа Југославије, Бугароке, Пољске и Чехословачке до 1966. године, а и историја културе ових земаља и нека друга питања.

Уџбеник је подијељен на три дијела — према друштвеним епохама које обрађује: феудализму, капитализму и социјализму. Историја Јужних и Западних Словена у уџбенику се прати паралелно. Историја југословенских народа приказана је сажето и објективно, према понекад не и сасвим јасно.

На доста малом простору изложена је историја словенских народа који живе ван граница СССР,

и то прегледно, систематично и концизно. Узети су у обзир резултати савремене историографије, па је отуда овај уџбеник, у извјесном смислу, одраз савременог изучавања прошлости Јужних и Западних Словена, прије овега одраз совјетске историографије. У својој врсти, овај уџбеник представља једно од најбољих остварења. Широко и комплексно су захваћене све стране живота, зналачки су постављене пропорције. Особито интересантан је *Трећи дио*, у коме се први пут излаже период социјалистичке изградње у четири словенске државе до 1966. године. Многобројни детаљи нијесу нагомилани, већ прегледно изложени, а посебно је занимљив дио о културном развоју четири словенске земље.

Р. Јовановић

Др Драго Петровић, ИЗ ИСТОРИЈЕ ЗДРАВСТВЕНЕ СЛУЖБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ, Медицински записи 20, Титоград 1967, 9—111

Преглед развитка здравствене службе у Црној Гори, исцрпно дат на основу архивске грађе, штампе и познате литературе, подражавајући и оно што су написали први француски љекари који су, у ствари, и започели ту праксу, — представља врло користан прилог упознавању прошлости ове земље.

Поред најважнијих уводних напомена, рад садржи шест поглавља са систематски изложеном пражом о развоју здравствене службе од почетка 1859. до октобра 1882. године.

Врло је уочљиво да су привредно-географски и политички услови живота становништва у овој земљи одавно карактерисали и његове здравствене прилике. Прије могућности примјене резултата научне медицине, до шездесетих година XIX вијека, свакако је било сазнања о болестима и начину борбе против њих. Одавно стицана искуства лијечења рана и разних болести указују на то да је етномедицина у Црној Гори била врло развијена. Од здравственог стања народа често је зависило и

његов економски положај (могућност приступа пазарима на територији сусједних држава и др.).

Прво поглавље садржи податке о раду девет дворских љекара, од којих су првих пет били француски војни љекари који су за краће или дуже вријеме по службеној дужности боравили у Црној Гори (Л. П. Тедески, Ж. Панкраци, А. Булоњ, Ж. Фрилеј и Ж. Феврије, који је присуствовао и бици против Турака на Вучјем долу 1876. године). Булоњ и Фрилеј су оставили и текстове о Црној Гори и здравственим приликама у њој.

Потом се излаже активност првих државних љекара (Ј. Ђустинијани, који је у Црној Гори био за вријеме колере 1867. године, Ј. Аслани, М. Вајзер и др.) до 1878. године.

Историјат санитарске службе у току црногорско-турског рата 1876/78, нарочито рада екипа руских љекара, заслужних за организовање војног санитета у Црној Гори, такође је документовано изложено, у трећем поглављу рада.

Архивски подаци о „народним“ љекарима Иличковићима (из Црмнице), од раније познатим видарима, ранарима, траварима и, штавише, „хирурзима“, за последњих четрдесет година XIX в. изложени су у наредном поглављу.

Период од одласка руских санитетских екипа до доласка др Милана Јовановића Батута у Црну Гору (то јест од марта 1878. до августа 1880) обрађен је у петом поглављу.

На крају је успјешно изложена најважнија архивска грађа о врло значајном Батутовом раду у Црној Гори, од августа 1880. до октобра 1882. године.

Сматрамо да је штета што Друштво љекара СР Црне Горе, које издаје „Медицинске записе“, није израдило и сепарате овог корисног прегледа здравствене службе у нас.

П. Ђ.

С. А. Никитин, ОЧЕРКИ ПО ИСТОРИИ ЮЖНЫХ СЛАВЯН И РУССКО-БАЛКАНСКИХ СВЯЗЕЙ В 50—70-е ГОДЫ XIX В., „Наука“, Москва 1970, стр. 327

Сергеј Александрович Никитин познат је као бриљантан историчар, један од најбољих совјетских проучавалаца прошлости јужнословенских народа. Највећи број његових радова обрађује период од кримског рата (1853—1856) до Берлинског конгреса (1878). О том периоду он је дао низ радова, писаних првенствено на основу руске архивске грађе, која има изванредну важност за изучавање прошлости јужнословенских народа. Нарочито значајни су радови С. А. Никитина који обрађују утицај Русије на националноослободилачки покрет балканских народа. Његово познато дјело „Словенски комитети у Русији“ од капиталног је научног значаја.

У овој књизи обједињено је неколико радова С. А. Никитина које сам аутор подијелио у три тематске групе.

У раду *О питању економског стања бугарских градова у периоду њиховог ослобођења од турске власти* Никитин, на основу руских извора, разматра састав становништва и економско стање бугарских градова. Основни извор за ово, разматрање био је попис који је 1879. године извршен по наређењу руске владе.

У раду *Революционарна борба у Бугарској у 1875. и 1876. години и априлски устанак* Никитин значајно оцјењује револуционарну борбу у Бугарској и узроке неуспјеха априлског устанка, и карак-

терише класну и националну политику вођа бугарског ослободилачког покрета.

За историју јужнословенских народа, а посебно Срба и Црногораца, нарочито је интересантан рад *Руска политика на Балкану и почетак Источног рата*. У овом раду концизно је изложена руска политика према црногорско-турском рату (1852—1853) и неуспјешна настојања Русије да Србију и Црну Гору ангажује за своју антитурску кампању. Никитин открива узроке неуспјеха руске политике на Балкану у ово вријеме, указује на то да је Русија гледала на балканске народе као на средство за остварење својих војно-политичких планова и да је то битно утицало на ток кримског рата.

У чланку *Русија и Словени шездесетих година XIX вијека* Никитин пише о програму и циљевима руске политике на Балкану у оно вријеме, методу окупљања балканских народа и руском утицају на националноослободилачки покрет балканских народа.

Слична питања излажу се и у раду *Руска дипломатија и национални покрет Јужних Словена педесетих и седмдесетих година XIX вијека*. Овдје се излажу опште тенденције и задаци руске политике на Балкану у периоду од кримског рата до Берлинског конгреса и само у основним цртама изнесе опште констатације о